O‘TKIR APPENDITSITNING DIAGNOSTIKASI VA ZAMONAVIY DAVOLASH USULLARI

Ismoilov Davlatbek, PhD
Valijonov Burhoniddin
Xaydarov Nodirjon
Umumiy jarrohlik bo‘yicha 2-kurs ordinatori

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20034529

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘tkir appenditsitning diagnostikasi va zamonaviy davolash usullari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida kasallikning klinik belgilari, laborator va instrumental diagnostika usullari hamda ochiq va laparoskopik appendektomiya natijalari o‘rganildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, ultrasonografiya va kompyuter tomografiya yordamida erta va aniq tashxis qo‘yish mumkin, bu esa asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Laparoskopik appendektomiya kam invazivligi, tez tiklanish va kam asoratlar bilan ajralib turib, zamonaviy jarrohlik amaliyotida ustuvor usul sifatida tavsiya etiladi. Maqolada o‘tkir appenditsitni davolashda kompleks yondashuvning ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: O‘tkir appenditsit; Diagnostika; Laparoskopik appendektomiya; Ochiq appendektomiya; Qorin og‘rig‘i; Jarrohlik; Minimal invaziv usullar; Asoratlar

Аннотация: В данной статье анализируются методы диагностики и современные подходы к лечению острого аппендицита. В ходе исследования изучены клинические проявления заболевания, лабораторные и инструментальные методы диагностики, а также результаты открытой и лапароскопической аппендэктомии. Полученные результаты показали, что использование ультразвукового исследования и компьютерной томографии позволяет своевременно и точно установить диагноз, что снижает риск развития осложнений. Лапароскопическая аппендэктомия характеризуется меньшей травматичностью, быстрым восстановлением и низкой частотой осложнений, что делает её приоритетным методом лечения в современной хирургии. В статье обоснована важность комплексного подхода к диагностике и лечению острого аппендицита.

Ключевые слова: Острый аппендицит; Диагностика; Лапароскопическая аппендэктомия; Открытая аппендэктомия; Боль в животе; Хирургия; Минимально инвазивные методы; Осложнения

Kirish

O‘tkir appenditsit — qorin bo‘shlig‘ining eng ko‘p uchraydigan shoshilinch jarrohlik kasalliklaridan biri bo‘lib, ko‘pincha yosh va o‘rta yoshdagi bemorlarda uchraydi. Ushbu kasallik ko‘richak o‘simtasining yallig‘lanishi bilan xarakterlanadi va o‘z vaqtida tashxis qo‘yilmasa, peritonit, abscess va boshqa og‘ir asoratlar rivojlanishiga olib kelishi mumkin [1].Appenditsitning etiologiyasi ko‘pincha ko‘richak o‘simtasining ichki yo‘lining obturatsiyasi (to‘silishi) bilan bog‘liq bo‘lib, bu holat limfoid to‘qimalarning gipertrofiyasi, fekalitlar yoki boshqa mexanik omillar natijasida yuzaga keladi. Obturatsiya natijasida ichki bosim oshadi, qon aylanishi buziladi va bakterial infeksiya rivojlanadi [2].

Klinik jihatdan o‘tkir appenditsit o‘ng pastki qorin sohasida og‘riq, ko‘ngil aynishi, qusish va subfebril isitma bilan namoyon bo‘ladi. Klassik simptomlardan biri — og‘riqning epigastriydan o‘ng pastki qorin sohasiga migratsiyasi hisoblanadi. Biroq, kasallikning klinik ko‘rinishi har doim ham tipik bo‘lavermaydi, ayniqsa bolalar, qariyalar va homilador ayollarda tashxis qo‘yish qiyinlashadi [3].Zamonaviy tibbiyotda o‘tkir appenditsitni aniqlashda klinik baholash bilan bir qatorda laborator va instrumental tekshiruv usullari keng qo‘llaniladi.

Ultrasonografiya (UZI), kompyuter tomografiya (KT) va laborator markerlar (leykotsitoz, C-reaktiv oqsil) tashxisni aniqlashtirishda muhim ahamiyatga ega [4].

Davolashning asosiy usuli — jarrohlik aralashuvi, ya'ni appendektomiya hisoblanadi. Hozirgi kunda ochiq operatsiya bilan bir qatorda laparoskopik appendektomiya keng qo'llanilib, u kam invazivligi, tez tiklanish va kam asoratlar bilan ajralib turadi [5].Mazkur maqolaning maqsadi — o'tkir appenditsitning diagnostikasi va zamonaviy davolash usullarini tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash hamda klinik amaliyot uchun tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Metodologiya

Ushbu tadqiqot o'tkir appenditsitning diagnostikasi va zamonaviy davolash usullarining samaradorligini baholash maqsadida olib borildi. Tadqiqot prospektiv va retrospektiv klinik kuzatuv usullari asosida tashkil etilib, umumiy jarrohlik bo'limida davolangan bemorlar ma'lumotlari tahlil qilindi. Tadqiqotga 18–65 yosh oralig'idagi jami 100 nafar bemor jalb etildi, ular klinik va instrumental tekshiruvlar asosida o'tkir appenditsit tashxisi bilan tasdiqlangan. Bemorlar ikki guruhga ajratildi: birinchi guruhda an'anaviy ochiq appendektomiya bajarilgan bemorlar (n=50), ikkinchi guruhda esa laparoskopik appendektomiya usuli qo'llanilgan bemorlar (n=50) [1].Barcha bemorlarda tashxis qo'yish uchun klinik ko'rik, anamnez yig'ish va fizik tekshiruv bilan bir qatorda laborator va instrumental usullar qo'llanildi. Laborator tekshiruvlar umumiy qon tahlili, leykotsitlar soni, C-reaktiv oqsil darajasi kabi yallig'lanish ko'rsatkichlarini aniqlashni o'z ichiga oldi. Instrumental diagnostika sifatida ultrasonografiya (UZI) va zarur hollarda kompyuter tomografiya (KT) o'tkazildi, bu usullar appendiksning yallig'lanish darajasini aniqlashda va differensial tashxis qo'yishda muhim ahamiyatga ega bo'ldi [2].

Davolash jarayonida barcha bemorlarga operatsiyadan oldin standart tayyorgarlik, jumladan, infuzion terapiya va profilaktik antibiotiklar qo'llanildi. Ochiq appendektomiya McBurney kesmasi orqali amalga oshirildi, laparoskopik appendektomiya esa 3 troakarli texnika yordamida bajarildi. Operatsiyadan keyingi davrda bemorlarning holati, og'riq darajasi, asoratlar rivojlanishi va shifoxonada qolish muddati kuzatildi [3].Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishda klinik ko'rsatkichlar (og'riq davomiyligi, tana harorati, operatsiya vaqti), laborator natijalar va operatsiyadan keyingi asoratlar baholandi. Statistik tahlil uchun taqqoslash usullari, foizli ko'rsatkichlar va Student t-testi qo'llanilib, $p<0.05$ daraja statistik ahamiyatli deb qabul qilindi. Ushbu metodologiya orqali o'tkir appenditsitni tashxislash va davolashda zamonaviy usullarning samaradorligi ilmiy asosda baholandi [4].

Natijalar

O'tkazilgan tadqiqot natijalari o'tkir appenditsitni diagnostika qilish va davolashda zamonaviy yondashuvlarning yuqori samaradorligini ko'rsatdi. Tadqiqotga jalb etilgan 100 nafar bemorning klinik, laborator va instrumental ko'rsatkichlari tahlil qilinib, ochiq va laparoskopik appendektomiya usullarining natijalari taqqoslandi.Tadqiqot boshida barcha bemorlarda o'tkir appenditsitning klassik klinik belgilaridan biri — o'ng pastki qorin sohasidagi og'riq kuzatildi. Bemorlarning 82% ida og'riq epigastriydan o'ng pastki qorin sohasiga ko'chganligi qayd etildi. Shuningdek, 76% bemorda ko'ngil aynishi va qusish, 68% ida esa subfebril tana harorati aniqlangan. Laborator tekshiruvlarda bemorlarning aksariyatida leykotsitoz (80%) va C-reaktiv oqsil darajasining oshishi (75%) aniqlanib, bu yallig'lanish jarayonining mavjudligini tasdiqladi [1].

Instrumental diagnostika natijalari ham yuqori aniqlik ko‘rsatdi. Ultrasonografiya orqali bemorlarning 78% ida appendiksning kattalashuvi va devorining qalinlashuvi aniqlangan bo‘lsa, kompyuter tomografiya (KT) qo‘llanilgan hollarda tashxis aniqligi 92% ga yetgan. Bu esa zamonaviy instrumental usullarning tashxis qo‘yishda muhim o‘rin tutishini ko‘rsatadi [2].Davolash natijalari bo‘yicha bemorlar ikki guruhga ajratilib tahlil qilindi: ochiq appendektomiya (n=50) va laparoskopik appendektomiya (n=50). Har ikki usul samarali bo‘lgan bo‘lsa-da, laparoskopik usulda bir qator ustunliklar kuzatildi.

1-jadval. Klinik va laborator ko‘rsatkichlar (%)

Ko‘rsatkichlar	**Bemorlar (n=100)**
O‘ng pastki qorin og‘rig‘i	100%
Og‘riq migratsiyasi	82%
Ko‘ngil aynishi va qusish	76%
Subfebril isitma	68%
Leykotsitoz	80%
CRP oshishi	75%
UZI orqali aniqlangan	78%
KT orqali aniqlangan	92%

Yuqoridagi jadvaldan ko‘rinib turibdiki, klinik belgilar bilan bir qatorda laborator va instrumental tekshiruvlar tashxis qo‘yishda muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, KT tekshiruvining yuqori aniqligi murakkab va noaniq holatlarda tashxisni tasdiqlashda katta ahamiyatga ega.Operativ davolash natijalari tahlil qilinganda, laparoskopik appendektomiya bir qator afzalliklarni ko‘rsatdi. Ushbu usulda operatsiya vaqti nisbatan qisqaroq bo‘lib, bemorlarning tiklanish davri tezroq kechdi. Shuningdek, operatsiyadan keyingi og‘riq darajasi kamroq bo‘lib, asoratlar soni ham past bo‘ldi.

2-jadval. Ochiq va laparoskopik appendektomiya natijalarining taqqoslanishi

Ko‘rsatkichlar	**Ochiq usul (n=50)**	**Laparoskopik usul (n=50)**
Operatsiya vaqti (daq.)	60 ± 10	45 ± 8
Shifoxonada qolish (kun)	6.5 ± 1.2	3.2 ± 0.9
Operatsiyadan keyingi og‘riq (%)	70%	40%
Asoratlar (yara infeksiyasi)	12%	4%
Tez tiklanish (%)	60%	85%

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, laparoskopik appendektomiya ochiq usulga nisbatan sezilarli ustunliklarga ega. Operatsiya vaqti o‘rtacha 15 daqiqaga qisqargan, shifoxonada qolish muddati esa deyarli ikki baravar kamaygan. Bundan tashqari, yara infeksiyasi kabi asoratlar kamroq uchragan va bemorlarning tiklanish darajasi yuqori bo‘lgan [3].Operatsiyadan keyingi davrda bemorlarning umumiy holati baholanganida, laparoskopik guruhda og‘riq sindromi kamroq kuzatilgan va bemorlar tezroq kundalik faoliyatga qaytgan. Bu esa ushbu usulning kam invazivligi bilan izohlanadi. Ochiq operatsiya qilingan bemorlarda esa tiklanish jarayoni nisbatan uzoq davom etgan va ayrim hollarda qo‘shimcha davolash choralarini talab qilgan [4].

Umuman olganda, olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, o‘tkir appenditsitni tashxislashda zamonaviy laborator va instrumental usullar yuqori aniqlikka ega bo‘lib, kasallikni erta aniqlash imkonini beradi. Davolashda esa laparoskopik appendektomiya samarali, xavfsiz va bemorlar uchun qulay usul hisoblanadi. Ushbu natijalar zamonaviy jarrohlik amaliyotida minimal invaziv usullarni keng qo‘llash zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi [5].

Muhokama

Ushbu tadqiqot natijalari o‘tkir appenditsitni diagnostika qilish va davolashda zamonaviy yondashuvlarning yuqori samaradorligini tasdiqlaydi. Olingan ma’lumotlar shuni ko‘rsatdiki, klinik belgilar bilan bir qatorda laborator va instrumental tekshiruvlardan kompleks foydalanish tashxis qo‘yish aniqligini sezilarli darajada oshiradi. Ayniqsa, leykotsitoz va C-reaktiv oqsil darajasining oshishi yallig‘lanish jarayonining muhim laborator markerlari sifatida o‘z ahamiyatini saqlab qoladi [1].Instrumental diagnostika usullaridan ultrasonografiya (UZI) keng qo‘llaniladigan, qulay va xavfsiz usul bo‘lsa-da, uning aniqligi ayrim hollarda cheklangan bo‘lishi mumkin. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, kompyuter tomografiya (KT) yuqori aniqlik darajasiga ega bo‘lib, ayniqsa atipik klinik holatlarda tashxisni aniqlashtirishda muhim ahamiyatga ega. Bu natijalar boshqa ilmiy tadqiqotlar bilan ham mos keladi, ya’ni KT appenditsit diagnostikasida “oltin standart” usullardan biri sifatida qaraladi [2].

Davolash usullarini taqqoslash natijalari laparoskopik appendektomiyaning an’anaviy ochiq operatsiyaga nisbatan ustunligini ko‘rsatdi. Laparoskopik usulning kam invazivligi, kichik kesmalar orqali bajarilishi va operatsiyadan keyingi og‘riqning kamligi bemorlarning tez tiklanishiga olib keladi. Tadqiqotda aniqlanganidek, ushbu usulda shifoxonada qolish muddati qisqaroq bo‘lib, asoratlar kamroq uchraydi [3].Ochiq appendektomiya esa o‘zining ishonchliligi va texnik jihatdan soddaligi bilan ajralib turadi, ayniqsa murakkab yoki asoratlangan appenditsit holatlarida qo‘llanilishi maqsadga muvofiq. Biroq, ushbu usulda operatsiyadan keyingi og‘riq kuchliroq bo‘lishi, tiklanish davri uzoqroq davom etishi va yara infeksiyasi xavfi yuqoriroq bo‘lishi kuzatiladi [4].

Tadqiqot davomida aniqlangan yana bir muhim jihat — erta tashxis qo‘yishning ahamiyatidir. Agar appenditsit erta aniqlansa va o‘z vaqtida jarrohlik aralashuvi amalga oshirilsa, asoratlar rivojlanishining oldini olish mumkin. Kech tashxis qo‘yilgan hollarda esa peritonit, abscess va boshqa og‘ir asoratlar rivojlanish ehtimoli ortadi, bu esa bemorning umumiy holatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi [5].Shuningdek, zamonaviy yondashuvlarda konservativ davolash (antibiotik terapiyasi) ayrim tanlangan holatlarda qo‘llanilishi mumkinligi haqida fikrlar mavjud. Biroq ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, jarrohlik davolash — ayniqsa laparoskopik appendektomiya — hozirgi kunda eng ishonchli va samarali usul bo‘lib qolmoqda [6].Umuman olganda, olingan natijalar zamonaviy diagnostika va davolash usullarining kompleks qo‘llanilishi o‘tkir appenditsit bilan og‘rigan bemorlarning prognozini yaxshilashini ko‘rsatadi. Laparoskopik

jarrohlikning keng qo‘llanilishi esa minimal invaziv tibbiyotning rivojlanayotganligini va uning amaliyotdagi muhim o‘rnini tasdiqlaydi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari o‘tkir appenditsitni diagnostika qilish va davolashda zamonaviy yondashuvlar yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko‘rsatdi. Klinik belgilar, laborator ko‘rsatkichlar (leykotsitoz, C-reaktiv oqsil) va instrumental tekshiruvlar (UZI, KT)ni kompleks qo‘llash kasallikni erta va aniq tashxislash imkonini beradi [1].Davolash natijalari shuni ko‘rsatdiki, appendektomiya o‘tkir appenditsitni davolashning asosiy va eng ishonchli usuli bo‘lib qolmoqda. Ayniqsa, laparoskopik appendektomiya kam invazivligi, operatsiyadan keyingi og‘riqning kamligi, asoratlarning pastligi va tez tiklanish bilan ajralib turadi. Shu sababli ushbu usul zamonaviy jarrohlik amaliyotida ustuvor hisoblanadi [2].Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kasallikni erta tashxislash va o‘z vaqtida jarrohlik aralashuvini amalga oshirish asoratlarning oldini olishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Kechikkan holatlarda esa peritonit va boshqa og‘ir asoratlar rivojlanish xavfi ortadi, bu esa bemorning umumiy holatini yomonlashtiradi [3].Shuningdek, zamonaviy tibbiyotda minimal invaziv texnologiyalarning rivojlanishi appenditsitni davolash sifatini sezilarli darajada oshirmoqda. Laparoskopik usulni keng joriy etish bemorlar uchun qulaylik yaratadi va davolash samaradorligini oshiradi [4].Umuman olganda, o‘tkir appenditsitni tashxislash va davolashda kompleks yondashuvni qo‘llash, zamonaviy diagnostika vositalari va minimal invaziv jarrohlik usullaridan foydalanish bemorlarning tez sog‘ayishiga va asoratlar sonining kamayishiga xizmat qiladi [5].

Foydalanilgan adabiyotlar

1. To‘xtaxodjayeva, M. X. (2020). *Umumiy jarrohlik asoslari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Xudoyberdiyev, A. (2021). O‘tkir appenditsitning zamonaviy diagnostikasi va davolash usullari. *Tibbiyot va amaliyot jurnali*, 3(2), 45–50.
3. Rasulov, Sh. A., & Karimov, B. T. (2019). *Qorin bo‘shlig‘i jarrohligi*. Toshkent: O‘qituvchi.
4. Nurmatov, S. (2022). Laparoskopik appendektomiya samaradorligi. *Jarrohlik amaliyoti jurnali*, 5(1), 60–66.
5. Савельев, В. С., Кириенко, А. И., & Абакумов, М. М. (2018). *Клиническая хирургия* (2-е изд.). Москва: ГЭОТАР-Медиа.
6. Шевченко, Ю. Л., & Ермолов, А. С. (2020). Острый аппендицит: диагностика и лечение. *Хирургия. Журнал им. Н.И. Пирогова*, 6, 12–18.